

Atf: Ergül, G. N. (2023). Türkiye’de İletişim Sosyolojisi Alanında Yapılan Çalışmaların Tematik Analizi. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11, 24-35

Citation: Ergül, G. N. (2023). Thematic Analysis of Studies in the Field of Communication Sociology in Turkey, *Vankulu Journal of Social Studies*, 11, 24-35

Araştırma Makalesi / Research Article

Nurgül ERGÜL GÜVENDİ*

* Dr. Öğr. Gör. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli MYO, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Sivas/Türkiye.

Dr. Lect. Sivas Cumhuriyet University, Yıldızeli MYO, Department of Marketing and Advertising, Sivas /Turkey.

nurgulergul@gmail.com / ORCID: 0000-0002-9473-1474

Türkiye’de İletişim Sosyolojisi Alanında Yapılan Çalışmaların Tematik Analizi

Thematic Analysis of Studies in the Field of Communication Sociology in Turkey

Öz

Bu araştırmanın amacı sosyal bilimlere dair birçok ortak disiplinin kesişim noktası olan iletişim sosyolojisi ile ilgili Türkiye’de yapılan bilimsel çalışmaların tematik çözümlemesinin yapılmasıdır. Bu amaçla iletişim sosyolojisi konulu 20 bilimsel araştırma tematik çözümleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Veriler 09.03.2023-11.03.2023 tarihleri arasında YÖKTEZ veri tabanından ve ULAKBİM Dergi Veri tabanından alınmıştır. Verilerin analizinde çalışmalar doğrultusunda oluşturulan tema matrisi kullanılmıştır. İletişim sosyolojisi konulu iki yüksek lisans bir doktora tezi, bir ulusal, 16 uluslararası toplam 17 makale olmak üzere ulaşılan toplam 20 bilimsel çalışma analiz edilmiştir. Bu çalışmalar, kronolojik olarak yayın türlerine, konu alanlarına, analiz yöntemlerine, örneklem dağılımlarına, veri toplama araçlarına ve ulaşılan sonuçlara göre incelenmiştir. İletişim sosyolojisinin çeşitli araç ve kültürel etkiler bağlamında incelendiği tüm bu bilimsel araştırmalar içerisinde, sanat, edebiyat, antropoloji, etnisite, siyaset, ekonomi, psikoloji gibi alanlara yönelik çalışmaların olmaması ilgili literatür açısından oldukça önemli bir eksiklik. Araştırmamızın bizden sonraki çalışmalara ilgili eksikliklerin görülmesi ve farkındalık oluşturmaya bakımdan katkı sunacağı kanaatindeyiz.

Anahtar kelimeler: İletişim Çalışmaları, İletişim Sosyolojisi, Tematik Analiz, Doküman Analizi.

Abstract

The aim of this research is to make thematic analysis of the scientific studies conducted in Turkey on the sociology of communication, which is the intersection point of many common disciplines of social sciences. For this purpose, 20 scientific researches on the sociology of communication were analyzed with thematic analysis method. The data were taken from YÖKTEZ database and ULAKBİM Journal Database between 09.03.2023-13.03.2023. In the analysis of the data, the theme matrix created in line with the studies was used. A total of 20 scientific studies, including two master's and one doctoral dissertations on the sociology of communication, a national and 16 international articles, totaling 17 articles, were analyzed. These studies were examined chronologically according to publication types, subject areas, analysis methods, sample distributions, data collection tools and results. Among all these scientific researches in which the sociology of communication is examined in the context of various tools and cultural effects, the absence of studies on fields such as art, literature, anthropology, ethnicity, politics, economy, psychology is a very important deficiency in terms of the relevant literature. We believe that our research will contribute to future studies in terms of detecting the deficiencies and raising awareness.

Keywords: Communication Studies, Sociology of Communication, Thematic Analysis, Document Analysis.

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan iletişim faaliyeti, sosyal yaşamın ve insanın bulunduğu her ortamda varlığını sürdürmektedir. Bu faaliyet her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olsa da etkileri bakımından özellikle 20. Yüzyıl sonrası önem kazanmıştır. Bu durumun en önemli nedeni ise teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak artık iletişim faaliyetinin çok sayıda insanı çok kısa sürede etkileyecek bir potansiyele sahip olmasıdır. İletimin yayılma hızı ve etki oranını değiştiren olağanüstü kitle iletişim araçlarının varlığı iletişime multidisipliner bir boyut kazandırmıştır. Nitekim Bala (2013, s. 12)'ya göre iletişim bilimi disiplinler arası bir bilim dalıdır ve sosyoloji, sosyal psikoloji, antropoloji gibi farklı sosyal bilimlerden araştırmacıların, kendi disiplinlerinin perspektifinden bakarak yaptıkları çalışmalarla gelişmektedir. Ayrıca aile ilişkileri başta olmak üzere, eğitim kurumları, iş yerleri, ibadethaneler, eğlence yerleri ve diğer tüm mekanlarda yaşanan etkileşimler iletişim sosyolojisinin kapsamındadır (Schindler vd., 2019, s. 429). Bu nedenle iletişim sosyolojisi, sosyal iletişim faaliyetlerini isabetle açıklayabilecek bir daldır (Silbermann, 1980, s. 226). Daniel Lerner ve Wilbur Schramm'ın kuramlarının yanı sıra Zygmunt Bauman, Michael Hardt ve Antonio Negri gibi isimler de bu disiplini geliştirmiştir (Averbeck-Lietz ve Cordonner, 2022, s. 383). İletişimi toplumdan topluma ise iletişim sürecinden bağımsız düşünmek mümkün değildir dolayısıyla toplumu etkileyen ve ilgilendiren tüm olay, durum ve hareketler iletişim sosyolojisinin konusudur. Nitekim Delhees' a göre iletişimi sosyal iletişimden ayırmak mümkün değildir (Delhees, 1994, s. 12). O halde iletişim sosyolojisi aslında toplumu ilgilendiren tüm konuları bünyesinde barındıran, süreç, taraf, etki ve sonuçlar bakımından bütüncül bir bakış açısı sağlayan, insan eylemlerinin anlamlandırılması adına sosyoloji ve psikolojinin alt yapısını oluşturan bir disiplindir. Bu nedenle ulusal alan yazında yapılan bilimsel araştırmalar araştırmamızın temel motivasyonunu oluşturmuştur.

Araştırma amacımız iletişim sosyolojisi alanında yurt içi bilimsel çalışmaların analizi ve ilgili alanda mevcut durum tespiti yaparak ilgili literatüre katkı sunmaktır. Bu amaçla:

- Alanda lisans üstü çalışmalar nelerdir?
- Araştırmaların kronolojik konu dağılımları ne şekildedir?
- Araştırmada hangi konulara yoğunlaşmıştır?
- Yapılan çalışmalarda kullanılan yöntemler (veri toplama, örneklem, analiz) nelerdir?
- Yapılan araştırmalardan elde edilen önemli sonuçlar nelerdir?

Soruları sorulmuştur. Birinci bölümde kavramsal çerçeve çizilmiş, ikinci bölümde ilgili metodoloji verilerle bulgular paylaşılmış üçüncü ve son bölümde ise ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

1. Yöntem

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla literatür taraması yöntemi, verilerin analizinde ise doküman analizi, tematik analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Doküman analizi, bir araştırmacının konusuyla ilgili çeşitli belgelerin belirli kriterler ve matrisler doğrultusunda analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Doküman analizi, nitel araştırmalarda kullanılan, bilimsel araştırmacılar açısından en önemli bilgi kaynaklarından (Hoepfl, 1997). Dokümanların analiz edilmesiyle araştırılan olguya yönelik detaylı birçok bilgiye ulaşılır (Travers, 2001). Buradan hareketle farklı temel öğeler, konu ilgili temalara ayrı ayrı oluşturulan tema matrisi doğrultusunda (yapılan araştırmalar yayın türleri, yılları, araştırma konuları, araştırma yöntemi, örneklem grubu, veri toplama araçları, verilerin analiz yöntemi ve iletişim sosyolojisi ile ilgili bulgular belirlenmiştir. Her tema kendi kategorisi bağlamında sistematik biçimde incelenmiştir. Verilerin toplanmasında literatür ve belge analizi, verilerin yorumlanmasında ise içerik analizi yöntemi uygulanmıştır.

Araştırmacının evreni tüm ulusal veri tabanı olup, örneklem olarak ULAKBİM ve YÖKTEZ Veri tabanında bulunan makale ve lisansüstü çalışmalar belirlenmiştir. Araştırma kısıtı olarak belirlenen diğer ölçüt ise ulusal yayınların (iletişim sosyolojisi) başlıklı ve/veya konusu kapsamında incelenmesidir. Temel kısıtlar ekseninde oluşturulan tema matrisi, yayın türleri, yayın yılları, araştırma konuları, yöntemleri, araçları, örneklem türü ve ulaşılan bulgular olarak belirlenmiş ve analiz edilmiştir.

2. Bulgular

Araştırma amacına göre belirlenen sorular, ulaşılan bulguların değerlendirilmesiyle ilgili temalara göre kategorize edilerek incelenmiştir. Tablo 1' de araştırmaların kronolojik olarak yayıncı, yayın türü, yayıncı ve yayın isimleri gösterilmektedir.

Tablo 1.

İletişim Sosyolojisi Konulu Bilimsel Araştırmaların Genel Dağılımı

Kronoloji Araştırmacı	Ulusal Makale	Uluslararası Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Yayımcı
2004- Dr. Hülya Uğur Tanrıöver	-	“Ce film nous a fait du bien” Une étude de cas sur la réception filmique”	-	-	Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi
2009- Serdar Öztürk	-	Elektronik Kültürün ‘Adam’ına Karşı Yazılı Kültürün ‘Ada’sı: ‘İssız Adam’ Filmine İletişim Sosyolojisi Açısından Bakmak	-	-	Marmara İletişim Dergisi
2010- Serdar Öztürk	-	Elektronik Kültürün ‘Adam’ına Karşı Yazılı Kültürün ‘Ada’sı: ‘İssız Adam’ Filmine İletişim Sosyolojisi Açısından Bakmak	-	-	Marmara İletişim Dergisi
2016-M. Kubilay Akman, Hatice Özer	-	İletişim Sarmalları: Sosyo-Psikolojik Boyutlarıyla İletişimi Yeniden Düşünmek	-	-	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
2018- Halis Zavlak	-	-	İletişim Sosyolojisi Açısından Medya ve Sosyal Medyada İslamofobi	-	Kafkas Üniversitesi
2020- Ölçüm Akyüz, Mehmet Meder	-	2019 Yılı “Gündüz Kuşağı” Tv Programları Üzerine Bir Değerlendirme	-	-	Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
2020- Mahmut Akgül	-	Mümtaz Turhan'ın Türk İletişim Araştırmalarına Katkıları	-	-	Selçuk İletişim
2020- İbrahim Hakan Dönmez	-	Edebiyat, İletişim ve Toplum İlişisini Kurmaya Katkı Sağlayan	-	-	İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi

		Öncü Yaklaşımlar			
2021-Özgür Kıran	Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Medya Araçları Kullanımlarının Karşılaştırmalı Analizi		-	-	Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi
2021-Özgür Kıran	-	Dijital Ortamlarda Benlik Sunumu ve Kimlik İnşası	-	-	İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
2021-Özgür Kıran	-	Türkiye’de Sosyal Medya Konulu Doktora Tezlerinin İncelenmesi	-	-	Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
2021-Mustafa Cankurt Kurt	-	-	-	İletişim Sosyolojisi Açısından Örtmeceler: Dede Korkut Örneği	Marmara Üniversitesi
2022- Selin Kiraz Demir, Ayşegül Akaydın	-	Toplumsal Belleğin Oluşumunda Belgesel Filmin Etkisi Üzerine Bir Araştırma	-	-	Turkish Online Journal of Design Art and Communication
2022- Selin Kiraz Demir	-	Yalnızlığın Diyalektiğinin Sinema Üzerinden İncelenmesi: Yalnız Aziz-ler	-	-	SineFilozofi
2022-Yusuf Adıgüzel, Muzaffer Musab Yılmaz, Aynülhayat Uybadın,	-	Türkiye’de İletişim Sosyolojisi Çalışmaları Üzerine Tarihsel Bir İnceleme	-	-	Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
2022-Taner İçten	-	-	Algı Yönetiminin Sosyal Medya Ekseninde İletişim Sosyolojisi Açısından İncelenmesi: Twitter ve Türkiye Örneği	-	İstanbul Üniversitesi

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 1’ e göre iletişim sosyolojisi konulu ilk yayın 2004 yılında Prof. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver tarafından Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisinde yayınlanan “Ce film nous a fait du bien” Une étude de cas sur la réception filmique” isimli uluslararası makaledir. Bu araştırmayı sırasıyla 2009, 2010, 2018, 2020, 2021, 2022 yıllarında yapılan çalışmalar takip etmektedir. Tablo 1’e göre Türkiye’de İletişim Sosyolojisi alanında yayınlanan ilk lisansüstü çalışma 2018 yılında halis Zavlak tarafından Kafkas Üniversitesinde yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu alanda yayınlanan ikinci yüksek lisans tezi ise 2022 yılında Taner İçten tarafından İstanbul Üniversitesinde yayımlanmıştır. İletişim sosyolojisi konusunu doktora düzeyinde çalışan Mustafa Cankurt Kurt ise Marmara Üniversitesinde yayımlanmıştır. Yıllara göre en fazla yayınlar 2021, 2022 yılları arasında uluslararası makale olarak yayınlanmıştır. Tablo 1’e göre literatürde, iletişim sosyolojisi alanında 3 lisansüstü tez çalışması, 16 Uluslararası makale 1 Ulusal makale olmak üzere toplam 20 bilimsel araştırma bulunmaktadır.

Tablo 2.

Araştırmaların Yayın Türlerine göre Dağılımı

Kronoloji	Ulusal Makale	Uluslararası Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
2004		1			1
2009		1			1
2010		1			1
2016		1			1
2018			1		1
2020		3			3
2021	1	3		1	5
2022		6	1		7
Genel Toplam	1	16	2	1	20

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 2’ye göre iletişim sosyolojisi konulu il araştırma 2004 yılında yayınlanan uluslararası makaledir. Araştırmaların yıllara göre mevcut durumu değerlendirildiğinde 2021 sonrası görece artışla birlikte özellikle 2022 yılında uluslararası makale sayısında tüm yıllara oranla ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Tablo 3’te iletişim sosyolojisi konulu bilimsel çalışmaların konularına göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaların Konu Alanlarına Göre Dağılımları

Konular	Uluslararası Makale	Ulusal Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Genel Toplam
Tarihsel Değerlendirme	1				1
Metodolojik Değerlendirme	1	1			2
Alanda Öncü isimler	1	1			2
Televizyon Programları	1	1			2
Film İncelemesi	2				2
Medya Araçları		1			1
Sosyopsikolojik Değerlendirme	1				1
Online Kimlik	1				1

Sunumu					
Sinema Film İnceleme	1				1
Bibliyometrik Analiz	1				1
Toplumsal Bellek Belgesel	1				1
Kamuoyu Gazetecilik	1				1
İletişim Araçları	1				1
Online Mahremiyet ve Bağımlılık	1				1
Sosyal Medya Araştırmaları	1		2		3
Sinema, Araştırma Yöntemleri	1				1
Örtmece Analizi				1	1
Genel Toplam					23

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 3'e göre iletişim sosyolojisi alanında yapılan bilimsel araştırmaların görece farkla film analizi ve sosyal medya araştırmaları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Sinema, film eleştirileri sosyal medya araştırmaları, medya araçları, metodolojik yaklaşımlar ve tarihsel analizlerin konu edildiği çalışmalar da bulunmaktadır. Özellikle medya araştırmaları konusu dikkat çekerken film eleştirilerinde ise kavramsal kuramsal yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Ayrıca lisansüstü çalışmalar ve uluslararası yayınlarda ağırlıklı olarak sosyal medya araştırmalarının çalışıldığı görülmektedir. Tablo 4'te araştırmalar analiz yöntemlerine göre incelenmiştir.

Tablo 4.

Araştırmaların Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımları

Araştırma Yöntemi	Ulusal Makale	Uluslararası Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Genel Toplam
Nitel Araştırma Yöntemi Eleştirel Analiz		5	1		6
Nitel Araştırma Yöntemi Literatür İncelemesi		4			4
Nicel Araştırma Yöntemi Anket Uygulaması	1	1			2
Nitel Araştırma Yöntemi Bibliyometrik Analiz		1			1
Nitel Araştırma Yöntemi Odak Grup Görüşmesi		1			1

Nitel Araştırma Yöntemi Göstergibilimsel Analiz				1	1
Nitel Araştırma Yöntemi İçerik Analizi		1	1		2
Genel Toplam	1	13	1		17

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 4’e göre, tüm araştırmalar için nitel araştırma yönteminin en çok tercih edilen yöntem olduğu açıkça görülmektedir. Bu yöntem içerisinde ise özellikle içerik analizi, literatür analizi ve eleştirel analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Nicel Analiz yöntemleri içerisinde ise daha çok anket yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaların örneklemlerine göre analizi tablo 5’te incelenmiştir.

Tablo 5.

Araştırmaların Örneklem Dağılım Analizi

Örneklem Dağılımı	Ulusal Makale	Uluslararası Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Genel Toplam
Kuramsal Değerlendirme Genel Örneklem		6		1	7
16-19 Temmuz 1974 tarihli 4 Gazete (Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Millî Gazete)		1			1
Dede Korkut Hikayeleri			1		1
Belgesel Filmler		1			1
Twitter			1		1
Ulusal Literatür Sosyal Medya Konulu Doktora Tezleri		1			1
Azizler Filmi		1			1
Üniversite Öğrencileri		1			1
Lise Öğrencileri		1			1
Lise ve Üniversite Öğrenciler	1				1
Gündüz Kuşağı TV Programları		1			1
Toplam	1	13	2	1	20

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 5'e göre iletişim sosyolojisi konulu bilimsel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak kavramsal kuramsal araştırmaların görece fazla olması nedeniyle genel örneklem dikkat çekmektedir. Nitel araştırmaların genel örneklem yapısının aksine nicel araştırmalarda ise kitlenin eğitim durumuna, demografik özelliklerine, araştırma kapsam ve kısıtlarına göre belirlenen tarih aralıklarına ve film, kişi, TV programı, gazeteler gibi (amaçlı ölçüt örnekleme) örneklem olarak tercih edilmiştir. Tablo 6'da veri toplama araçlarına göre dağılım tablosu sunulmuştur.

Tablo 6.

Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılım Analizi

Veri Toplama Araçları	Ulusal Makale	Uluslararası Makale	Yüksek Lisans	Doktora	Genel Toplam
Anket	1	2			3
Görüşme Formu		1			1
Sosyal Medya Anket form	1	2	1		4
Literatür		10	1	1	12
Genel Toplam					20

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 6'ya göre iletişim sosyolojisi konulu bilimsel araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama yöntemi literatür analizidir. Sosyal medya formları, anket, görüşme formları ise literatür analizini takip eden veri toplama araçlarıdır. Son olarak yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçlar yapılan çalışma ve bulgular açısından tablo 7'de incelenmiştir.

Tablo 7.

Bulgulara Göre Analiz Dağılım Tablosu

Yapılan Çalışmalar	Araştırmalara İlişkin Önemli Bulgular
Dr. Hülya Uğur Tanrı Över, 2004	Film alımlama/okuma ve toplumsal cinsiyet araştırmaları açısından sinemanın sosyolojik açıdan dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında film alımlama araştırmalarının ilkidir.
Serdar Öztürk, 2009	Filmde sözlü, yazılı ve elektronik kültür arasındaki ilişkiler didaktik olmayan ilişkiler bağlamında işlenmiş ve bu ilişkiler içerisinde öne çıkan kültürel bağlamlar incelenmiştir. Özellikle yazılı kültürün öne çıktığı ve okuma faaliyetinin insanı nasıl geliştirdiğine dikkat çekilmiştir. Elektronik dünyanın önemine ayrıca dikkat çekilir. Filmde karakterlerin anlam dünyasını inşa eden unsurlar (kültürel) vurgulanmaktadır.
M. Kubilay Akman, Hatice Özer, 2016	Diyalogun temelinde (insan) vardır.
İbrahim Hakan Dönmez, 2020	Edebiyat kültürel değerlerin taşıyıcısıdır. İletişim çalışmalarına yönelik araştırmacılar için kurmaca ve medya metinleri arasındaki ilişkileri birlikte analiz edilmelidir. Derinlikli ve kapsamlı yorum yapabilmek için bu perspektif oldukça önemlidir.
Mahmut Akgül, 2020	Mümtaz Turhan'ın iletişim çalışmalarına katkıları, kültürel değişimin etkileşim hızı ile doğru orantılı olması, sosyal gruplar arası ilişkiler, modernleşme ve batılılaşma tartışmalarının dil ve iletişim boyutları, yönetici sınıfının iletişim biçimleri ve özellikle de deneysel yöntemlerden alımlama analizi ile gözlem tekniğine katkılarıdır.

Orçum Akyüz, Mehmet Meder, 2020	Gündüz Kuşağı programları izleyicilerin özdeşim kurma, sosyalleşme, kendini kabul, kaçınma, intikam alma vb. sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamalarına aracılık eder. İzleyiciler bu programları gerçeklik olarak kabul eder. Bu programlar izleyicinin aktif katılımına izin verilmesi nedeniyle, izleyicinin yaşam biçimi ve bakış açılarını etkilemektedir.
Özgür Kıran, 2021	Çocuk ve gençler medyanın zararlı kullanımına yönelik bilinçlendirilmelidir. Medya okuryazarlığı eğitimi oldukça önemlidir. Medya yasakları olası olumsuz etkilerin önüne geçmez bu nedenle bireylerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Sorumluluk sadece eğitim kurumlarında değil ebeveynlerce de yerine getirilmelidir.
Özgür Kıran, 2021	Sosyal medya kullanımı sırasıyla Instagram, WhatsApp, Twitter, şeklindedir. Cinsiyete göre narsisizm puanları, farklılık göstermiştir. Üniversite öğrencilerinin yoğun sosyal medya kullanımına rağmen benlik algılarında narsisistik kişilik özelliği taşımadıkları görülmüştür. Sosyo-demografik özellikler ve sosyal medya kullanımları ile narsisizm arasında genel olarak farklılık görülmemiştir.
Özgür Kıran, 2021	Sosyal medya konusundaki çalışmaların yıllar içerisinde genişleyen bir yelpazeye dönüştüğü görülmektedir.
İsmail Baydili, Beyzade Nadir Çetin, 2021	Kıbrıs Harekâtında Gazeteler aracılığı ile Türk ve dünya kamuoyuna hangi mesajların açık, hangi mesajların satır aralarında aktarıldığı eleştirel jeopolitik açıdan tespit edilmiş ve kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma rolünün oldukça güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yusuf Adıgüzel, Muzaffer Musab Yılmaz, Aynülhayat Uybadın, 2022	Türkiye’de son yıllarda iletişim sosyolojisi üzerine kuramsal çalışmalarda artış gözlenmiştir. Özellikle2000’li yılların ortalarından itibaren bu çalışmalar derinlik kazanmıştır. İletişim sosyolojisi üzerine yapılan bilimsel çalışmaların sayısındaki artışla birlikte ilgili alanda eğitim veren Üniversite- bölüm sayılarında da artış gözlenmiştir.
Selin Kiraz Demir, 2022	Çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen Azizler filmi aracılığıyla yalnızlık duygusu analiz edilmiş, güncel toplumsal sorunlar ve iletişimsizliğin insanlar arasında yarattığı duygusal haller yalnızlık teması çerçevesinde incelenmiştir. Yalnızlık fenomeni oldukça önemli bir duygudur ve sorumluluk gerektirir.
Selin Kiraz Demir Ayşegül Akaydın, 2022	Belgesel filmler aracılığıyla aktarılan bir gelenekler akılda kalıcılık bakımından oldukça yüksektir. Belgesel filmler izleyicinin aktif bir konumda bulunması açısından da oldukça etkilidir.
Eyüp Al, 2022	Covid döneminde zaman ve mekân toplumsal açıdan belirli değişimler yaşamış ve bunun sonucu olarak hem zaman hem de mekân sınırları belirsizleştirilmiş bir iletişim ağının ve pratiğinin oluşturulduğu sonucuna varılmıştır.
Çağdaş Ümit Yazgan, 2022	Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılık durumu ile çevrimiçi ortamda mahremiyet açısından kaygı düzeyleri arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Bu durum internet kullanımına yönelik diğer sorunları da beraberinde getirmiştir.
Tuba Köksal, 2022	Dijital platformlarda sosyal medyanın interaktif kullanım özelliği kullanıcıların gereksinimlerini etkin bir biçimde karşılar. Bu nedenle Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı dijital platformlar için işlevselliğini korumaktadır.

Kaynak (ULAKBİM VE YÖKTEZ Veri Tabanı)

Tablo 7’ye göre iletişim sosyolojisi alanında yapılan bilimsel araştırmalarda ulaşılan sonuçlar şu şekildedir: Sosyal medyanın aktif kullanım özelliği ile kullanıcı gereksinimleri arasında pozitif ilişki görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve çevrimiçi ortamlarda mahremiyete yönelik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki pozitifdir. Belgesel filmler kültürel değerlerin akılda kalıcılığı açısından oldukça önemlidir. Toplumsal sorunların temelinde bulunan iletişimsizlik yalnızlık sorununa yol açmaktadır ve bu sorun oldukça

önemlidir. İletişim sosyolojisi alanında yapılan bilimsel araştırmalar ve ilgili akademik çalışmalar son yıllarda artmıştır. Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma rolü oldukça fazladır. Sosyal medya konulu araştırmalar yıllar içerisinde artarak geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Sosyal medya kullanımı gençler arasında yoğundur ve Instagram, WhatsApp, Twitter sırasıyla en fazla tercih edilen ağlardır ve sosyal medya kullanımları ile narsisizm arasında farklılıklara genel olarak rastlanmamıştır. Filmlerde karakterlerin anlam dünyasını inşa eden temel unsurlar kültürel değerlerdir. Gündüz kuşağı programları izleyiciler tarafından gerçek algılanırlar ve izleyicilerin yaşam pratiklerini etkiler. Diyaloğun temelinde insan vardır. Sözlü yazılı ve elektronik kültür bir bütün olarak anlam dünyası için oldukça önemlidir.

Sonuç ve Değerlendirme

İletişim sosyolojisi alanında yapılan bilimsel çalışmaların tematik analizi amacıyla yapılan bu çalışmada (ulusal, uluslararası makaleler ve lisansüstü tezler, konu, yöntem, teknik ve sonuç gibi çeşitli değişkenler bağlamında incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

İletişim sosyolojisi konulu ilk yayın 2004 yılında Prof. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver tarafından Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisinde yayınlanan “Ce film nous a fait du bien” Une étude de cas sur la réception filmique” isimli uluslararası makaledir. Bu araştırmayı sırasıyla 2009, 2010, 2018, 2020, 2021, 2022 yıllarında yapılan çalışmalar takip etmektedir. Türkiye’de iletişim sosyolojisi alanında yayımlanan ilk lisansüstü çalışma 2018 yılında Halis Zavlak tarafından Kafkas Üniversitesinde yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu alanda yayımlanan ikinci yüksek lisans tezi ise 2022 yılında Taner İçten tarafından İstanbul Üniversitesinde yayımlanmıştır. İletişim sosyolojisi konusunu doktora düzeyinde çalışan Mustafa Cankurt Kurt ise araştırmasını Marmara Üniversitesinde tamamlanmıştır. Yıllara göre en fazla yayınlar 2021, 2022 yılları arasında uluslararası makale olarak yayınlanmıştır. Ulusal literatürde, iletişim sosyolojisi alanında 3 lisansüstü tez çalışması, 16 Uluslararası makale 1 Ulusal makale olmak üzere toplam 20 bilimsel araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar içerisinde Serdar Öztürk tarafından yayınlanan Elektronik Kültürün ‘Adam’ına Karşı Yazılı Kültürün ‘Ada’sı: ‘İssız Adam’ Filmine İletişim Sosyolojisi Açısından Bakmak isimli makale Marmara İletişim Dergisinde 2009 ve 2010 yıllarında (aynı makale iki kez) yayınlanmıştır.

Araştırmaların yıllara göre mevcut durumu değerlendirildiğinde 2021 sonrası görece artışla birlikte özellikle 2022 yılında uluslararası makale sayısında tüm yıllara oranla ciddi bir artış gözlemlenmiştir.

Konu dağılımlarına göre ise görece farkla film analizi ve sosyal medya araştırmaları üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Sinema, film eleştirileri, sosyal medya araştırmaları, medya araçları, metodolojik yaklaşımlar ve tarihsel bağlamli araştırmalar ise diğer konulardır. Özellikle medya araştırmaları konusu dikkat çekerken film eleştirilerinde ise kavramsal kuramsal yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Ayrıca lisansüstü çalışmalar ve uluslararası yayınlarda ağırlıklı olarak araştırılan konuların sosyal medya araştırmaları olduğu görülmüştür.

Kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde, tüm araştırmalar için nitel araştırma yönteminin en çok tercih edilen yöntem olduğu açıkça görülmektedir. Bu yöntem içerisinde ise özellikle içerik analizi, literatür analizi ve eleştirel analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Nicel Analiz yöntemleri içerisinde ise daha çok anket yöntemi tercih edilmiştir.

İletişim sosyolojisi konulu bilimsel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak kavramsal kuramsal araştırmaların görece fazla olması nedeniyle genel örneklem yapısı dikkat çekmektedir. Nitel araştırmaların genel örneklem yapısının aksine nicel araştırmalarda ise kitlenin eğitim durumuna, demografik özelliklerine, araştırma kapsam ve kısıtlarına göre belirlenen tarih aralıklarına ve film, kişi, TV programı, gazeteler gibi (amaçlı ölçüt örnekleme) yöntemi tercih edilmiştir.

Bu çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarında ise açık ara literatür taraması yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Sosyal medya formları, anket, görüşme formları ise kullanılan diğer yöntemlerdir.

Araştırmaların geneline ilişkin önemli noktalar ise sosyal medya, kitle iletişim araçları, film, belgesel vb. araçların etki ve kullanım biçimlerine yönelik konuların ağırlıklı olarak neden sonuç ilişkilerine dayalı bir yöntemle çalışılmış olmasıdır. Araştırmalarda dikkat çeken başlıca bulgular ise: Sosyal medyanın aktif kullanım özelliği ile kullanıcı gereksinimleri arasında pozitif ilişki görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve çevrimiçi ortamlarda mahremiyete yönelik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki pozitifdir. Belgesel filmler kültürel değerlerin akılda kalıcılığı açısından oldukça önemlidir. Toplumsal sorunların temelinde bulunan iletişimsizlik yalnızlık sorununa yol açmaktadır ve bu sorun oldukça önemlidir. İletişim sosyolojisi alanında yapılan bilimsel araştırmalar ve ilgili akademik çalışmalar son yıllarda artmıştır. Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma rolü oldukça fazladır. Sosyal medya konulu araştırmalar yıllar içerisinde artarak geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Sosyal medya kullanımı gençler arasında yoğundur ve Instagram, WhatsApp, Twitter

sırasıyla en fazla tercih edilen ağlardır ve sosyal medya kullanımları ile narsisizm arasında farklılıklara genel olarak rastlanmamıştır. Filmlerde karakterlerin anlam dünyasını inşa eden temel unsurlar kültürel değerlerdir. Gündüz kuşağı programları izleyiciler tarafından gerçek algılanırlar ve izleyicilerin yaşam pratiklerini etkiler. Diyaloğun temelinde insan vardır. Sözlü yazılı ve elektronik kültür bir bütün olarak anlam dünyası için önemli olması, araştırmaların başlıca önemli bulgularıdır.

İletişim sosyolojisinin çeşitli araç ve kültürel etkiler bağlamında incelendiği tüm bu bilimsel araştırmalar içerisinde, sanat, edebiyat, antropoloji, etnisite, siyaset, ekonomi, psikoloji gibi bağlamlara yönelik çalışmaların olmaması ilgili literatür açısından oldukça önemli bir eksiklik. Araştırmamızın bizden sonraki çalışmalara ilgili eksikliklerin görülmesi ve farkındalık oluşturması bakımından katkı sunacağını düşünüyoruz.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y., Yılmaz, M. M. & Uybadın, A. (2022). Türkiye’de İletişim Sosyolojisi Çalışmaları Üzerine Tarihsel Bir İnceleme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20 (39), 1-46.
- Akgül, M. (2020). Mümtaz Turhan’ın Türk İletişim Araştırmalarına Katkıları. *Selçuk İletişim*, 13 (1), 338-353.
- Akman, M. K. & Özer, H. (2016). İletişim Sarmalları: Sosyo-Psikolojik Boyutlarıyla İletişimi Yeniden Düşünmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (15), 307-316.
- Akyüz, O. & Meder, M. (2020). 2019 Yılı “Gündüz Kuşağı” TV Programları Üzerine Bir Değerlendirme. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 125-131.
- Al, E. (2022). Covid Döneminde Radikalleşen Zaman ve Mekân: İletişim Araçları Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 9 (1), 145-164.
- Averbeck-Lietz, S. ve Cordonner, S. (2022). *Comparative Perspectives with Regard to the Social and the Epistemological Body of Science. The Handbook of Global Interventions in Communication Theory*, Ed. Yoshitaka Miike, Jing Yin, New York: Routledge, s. 373- 392.
- Baydili, I. & Çetin, B. N. (2021). Darbeden Harekâta Kıbrıs: Kıbrıs Barış Harekâtına Yönelik Kamuoyu Oluşum Sürecinde Yazılı Basının Rolü. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İnif E-Dergi)*, 6 (2), 386-408.
- Delhees, K. H. (1994). Was ist soziale Kommunikation? *Soziale Kommunikation*, 11 (3): 276-277.
- Dönmez, İ. H. (2020). Edebiyat, İletişim ve Toplum İlişkisini Kurmaya Katkı Sağlayan Öncü Yaklaşımlar. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2020 (50), 117-132.
- Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education*, 9(1), 47-63.
- İçten, T. (2022). *Algı Yönetiminin Sosyal Medya Ekseninde İletişim Sosyolojisi Açısından İncelenmesi: Twitter ve Türkiye Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıran, Ö. (2021). Dijital Ortamlarda Benlik Sunumu ve Kimlik İnşası. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10 (3), 2038-2065.
- Kıran, Ö. (2021). Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Medya Araçları Kullanımlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (24), 93-115.
- Kıran, Ö. (2021). Türkiye’de Sosyal Medya Konulu Doktora Tezlerinin İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (3), 1066-1085.
- Kiraz Demir, S. & Akaydın, A. (2022). Toplumsal Belleğin Oluşumunda Belgesel Filmin Etkisi Üzerine

- Bir Araştırma. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12 (2), 483-496.
- Kiraz Demir, S. (2022). Yalnızlığın Diyalektiğinin Sinema Üzerinden İncelenmesi: Yalnız Aziz-ler. *Sine Filozofi*, 7 (14), 370-383.
- Köksal, T. (2022). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Sosyal Medya Uygulamaları. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (2), 225-235.
- Kurt, M. C. (2021). *İletişim Sosyolojisi Açısından Örtmeceler: Dede Korkut Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, S. (2009). Elektronik Kültürün ‘Adam’ına Karşı Yazılı Kültürün ‘Ada’sı: ‘İssız Adam’ Filmine İletişim Sosyolojisi Açısından Bakmak. *Marmara İletişim Dergisi*, (15), 0-0.
- Öztürk, S. (2010). Elektronik Kültürün ‘Adam’ına Karşı Yazılı Kültürün ‘Ada’sı: ‘İssız Adam’ Filmine İletişim Sosyolojisi Açısından Bakmak. *Marmara İletişim Dergisi*, (16), 0-0.
- Schindler, A. K. ve Holzberger, D. ve Stürmer, K. ve Knogler, M. (2019). Soziale Interaktion und Kommunikation. *Psychologie für den Lehrberuf*, Ed. Urhahne, Detlef, Dresel, Markus, Fischer, Frank, Berlin, Germany: *Springer*, s. 421-437.
- Silbermann, A. (1980). The Sociology Of Mass Media And Mass Communication. *International Social Science Journal*, XXXII, 2: 223- 237.
- Tanrıöver, D. H. U. (2004). “Ce film nous a fait du bien” Une étude de cas sur la réception filmique. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (1), 51-68.
- Travers, M. (2001). Qualitative research through case studies. *SAGE Publications*.
- Yazgan, Ç. Ü. (2022). Investigation of the Relationship between Online Privacy Concerns and Internet Addiction among University Students. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 61-77.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005) Ankara: Seçkin Yayıncılık, 366.
- Zavlak, H. (2018). *İletişim Sosyolojisi Açısından Medya ve Sosyal Medyada İslamofobi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen Gösterdiğimi beyan ederim.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Beyanı

“Türkiye’de İletişim Sosyolojisi Alanında Yapılan Çalışmaların Tematik Analizi” başlıklı makalenin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.